

О.А.ПІХТАР,

кандидат педагогічних наук, доцент,
перший заступник директора ВП
«МФ КНУКіМ»,
м. Миколаїв

ІНТЕГРАЦІЯ КУЛЬТУР У СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ

Розбудова сучасної національної вищої мистецької освіти передбачає принципові зрушення у професійній підготовці майбутніх фахівців соціокультурної сфери, які пов'язані з переходом до гуманістичних форм спілкування і нових типів мислення. На зміну традиційній освітній системі, що переслідувала здебільшого технократичні цілі, тобто забезпечення певного стандарту знань, освіта останнім часом розглядається як сукупність засобів, спрямованих на організацію індивідуальної траєкторії особистості. Зростання ролі гуманістичних цінностей у суспільстві вимагає посилення культурологічної спрямованості освіти, оновлення змісту підготовки фахівців усіх рівнів на засадах гуманізації та гуманітаризації. На думку науковців, узятий сьогодні курс на гуманітаризацію освіти має привести до зближення природничо-наукового й гуманітарного знання. Саме соціально-гуманітарні, культурологічні дисципліни мають важливе значення у спрямованості освітнього процесу на повноцінне сприйняття світу та усвідомлення особистості в цьому світі за умови інтеграції «двох культур» – культури інтелектуально-раціональної та емоційно-гуманітарної.

Гуманізація, демократизація і гуманітаризація вищої мистецької освіти в сучасних соціокультурних умовах пов'язана з переорієнтацією на особистість в системі навчання та виховання з метою створення умов для самовираження й творчої самореалізації студентів. Аналіз новітніх досягнень психолого-педагогічних наук (О.Олексюк, Г.Падалка, М.Фалько, І.Шинтяпіна та ін.) показує, що необхідні такі форми і методи навчання, які б виховували в студентів здібності: творчо мислити, осмислювати життєві та національні цінності, швидко адаптуватися до професійної діяльності, самостійно знаходити шляхи оригінального розв'язання практичних проблем у будь-яких нестандартних ситуаціях сучасності. Тому спеціальна підготовка майбутніх фахівців соціокультурної сфери має будуватися як комплексна цільова програма активної взаємодії образного художнього мислення, що виходить з емоційно-чуттєвого сприйняття зовнішнього світу, та наукового (раціонального, логічного, «мислення у поняттях»). Гармонія цих двох шляхів уможливить підготовку до життєтворчості майбутнього фахівця не тільки логічно мислячого, але й емоційно-чуттєвого.

Якщо порівнювати як генетичний, процесуальний і результативний ряди художнє і наукове мислення, то перше є багатограним. В науковому мисленні провідна роль належить логіко-понятійному аспекту мислення за участю наочно-образних моментів. На противагу в художньому мисленні поєднуються раціональне та емоційне, абстрактне і почуттєве, тому що мистецтво – це образне пізнання світу. Л. Яковенко [1] відмічає, що діалектика емоційного й інтелектуального виступає як внутрішня умова свідомості творчої людини, митця. Сила і сутність образного художнього мислення в його виразності, що викликає в людині не тільки переживання, а й роздуми. Отже, активізація інтелектуального компонента (лівої півкулі головного мозку) нарівні з образним, художнім (правої півкулі) передбачає поєднання емоції і думки, що сприяє цілісному сприйняттю світу, розвитку творчого мислення студентів мистецьких вищих навчальних закладів.

В процесі навчання ідеям «монологізму» протиставляється «діалогічний» спосіб мислення в атмосфері взаєморозуміння, співтворчості педагога і студентів. Згідно концепції «Школи діалогу культур» переорієнтація від «людини освіченої» до «людини культури» відбувається шляхом засвоєння сучасної культури як відродження попередніх культур у процесі рівноправного діалогічного спілкування, що сприяє розвитку мислення та творчому саморозвитку особистості[2]. Цей діалог досягає мети лише тоді, коли зіткнення різних точок зору, суперечки і єдність поглядів, думок, оцінок постійно спираються на внутрішній діалог особистості студентів.

Діалогічне спілкування передбачає активізацію діяльності всіх учасників педагогічного процесу, гуманістичний стиль спілкування, особистісний інтерес до спілкування, співтворчість, і, що важливо, виявлення активної особистісної позиції майбутніх фахівців, розвиток творчої активності й самостійності їхнього мислення. В цьому спілкуванні провідну роль відіграє можливість, надана кожному студентові розпочати шлях самопізнання й самовдосконалення власної системи духовних цінностей, духовного потенціалу, інтелектуальної сфери та емоційної культури.

Обмін поглядів на музичних заняттях між студентами кафедри музичного мистецтва ВП «МФ КНУКіМ», наявність безлічі особистісних трактувань та інтерпретацій музичних творів відбуваються в процесі діалогічного спілкування, в ході якого унікальність власних переживань (художнє відкриття) стають основою для визначення особистісної позиції партнерів, розуміння власних смислових і ціннісних орієнтацій. Використання комунікативно-діалогових методик під час навчання майбутніх музикантів, спрямованих на розв'язання спільних проблем, які активізують їхню музично-пізнавальну діяльність, творчо-пізнавальну самостійність, створюють позитивну емоційну атмосферу на заняттях.

Музика – це своєрідна форма спілкування, яка здійснюється лише завдяки діалогу, що має принципові розбіжності у складі й кількості його учасників, у тимчасових межах та у кінцевому результаті. Спілкування в музичному мистецтві включає поєднання власної позиції з іншими –

композитора, виконавця, викладача, студентів тощо. Пізнання музичного твору є діалогом між твором і особистістю, яка пізнає. Навчання майбутніх музикантів відбувається на рівні особистісних сенсів, у сфері духовних відкриттів. В системі фахової підготовки музикантів рефлексивне осмислення музичного мистецтва передбачає створення умов, які спонукають студентів до висловлення власних думок, почуттів у процесі активної розумової діяльності, виявлення особистісних якостей, до самостійних пошуків розуміння (інтерпретації) художньо-образного змісту музичних творів. Тому досліджувати питання взаємодії музичного мислення (інтонаційного поєднання емоції і думки) педагога, студентів у навчальному процесі і тієї системи, що втілюється в музичному матеріалі (музичне мислення композитора), на наш погляд, потрібно в парадигмі діалогу.

Через музичний твір особистість спілкується з духовним досвідом людства. Музичне мистецтво дає можливість сприймати навколишній світ як взаємозв'язок моральних проблем суспільства і особистості, втілюваних у художньому образі, через який ці проблеми можуть стати глибоко особистісними, відчутними. Коли індивід ознайомлюється з музичним твором, він матеріалізує його крізь призму суб'єктивного "Я", визначає власну позицію, співвідношення свого погляду з іншим (авторським смислом), іноді протилежним [3]. Проникнення в діалектику зв'язків форми і змісту музичного твору зумовлює новий художній смисл, особистісно значущий для цієї людини.

Музичне мислення – це сукупність переживання і розуміння, тому музичний твір є як емоційним, так і інтелектуальним самовираженням музиканта. Активація інтелектуального компонента (лівої півкулі головного мозку) нарівні з образним, художнім (правої півкулі) передбачає глибоку, цілісну, щирі інтерпретацію музичного твору. Музичне мислення виконавця і слухача, як і композитора, відбувається при постійному синтезі емоційного та раціонального, що є необхідною умовою існування музичного образу.

Формуванню єдності емоційного та інтелектуального в музичному мисленні на заняттях музики присвячено праці вчених-педагогів О.Бурської, М.Давидова, Л.Кириленко, Н.Мозгальнової, С.Олефір та інших. Так, І.Казуніна [4] вважає, що досягнення розуміння художньо повноцінного процесу музичного мислення можливе тільки у разі сукупності раціонального і емоційного в музичному образі. Тільки проникнення у виражально-змістовий підтекст інтонації, підкреслює автор, і розуміння логічної організації звукових структур створює у своєму синтезі музичне мислення в повному розумінні цього поняття. Цю думку продовжує видатний педагог-піаніст Г.Нейгауз [5], який вважає, що той, хто лише переживає, не прагнучи зрозуміти свої переживання, залишається тільки аматором, а не професіоналом-митцем.

Інтегративна освіта, базуючись на властивому людині цілісному сприйнятті навколишнього світу (синтез наукового, раціонального та художньо-образного, емоційного), сприяє подоланню розриву між двома складовими культури. Професійно-творче формування особистості майбутнього фахівця соціокультурної сфери та його мислення (єдності

інтелектуальної та емоційної сфер)стає можливим внаслідок створення інтегративних програм, спрямованих на культурологічну орієнтацію фахових дисциплін, що запобігає фрагментарності навчально-виховного процесу. Ми вважаємо, що міжпредметна інтеграція знань, поєднання різних організаційних форм і методів музично-пізнавальної навчальної діяльності у процесі навчання музикантів, розуміння музичного мислення як предмета міждисциплінарного синтезу є конче потрібним для оволодіння прийомами цілісного осмислення музичних творів, де головна мета – розкриття художньої ідеї, створення особистої образної сфери та оригінальної художньої інтерпретації музичних творів.

Саме тому інтегрований підхід до навчання є доцільним на сучасному етапі орієнтації на досягнення цілісності та системності у передачі базових знань (гуманітарних та природничих) про світ, гуманістичне виховання, формування нового стилю мислення особистості студентів мистецьких вищих навчальних закладів. Побудова цілісної системи освіти як способу опанування культурою стала однією з нагальних проблем [6].

Соціально-культурні зміни, динаміка суспільних процесів в Україні збільшують можливості творчої самореалізації особистості студентів і вимагають забезпечення оптимальної сукупності умов у системі сучасної вищої мистецької освіти, які спрямовані на виховання людини нового тисячоліття як носія загальнолюдської культури, збагачення творчого потенціалу майбутніх фахівців, найповнішого розкриття їх здібностей та професійних якостей, що потребує впровадження ефективних інноваційних технологій.

Список використаних джерел

1. Яковенко Л.П. Формування художнього мислення студентів педагогічного факультету засобами музики: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 1996. – 24 с.
2. Библер В.С. «Ах, какой воспитанный, образованный, просвещенный, культурный человек!..» (Об историческом, личностном и педагогическом споре этих определений) // Замыслы. – М., 2002.
3. Мозгальова Н.Г. Теоретико-методичні засади інструментально-виконавської підготовки вчителя музики : монографія / Н. Г. Мозгальова; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – Вінниця : Меркьюрі-Поділля, 2011. – 486 с.
4. Казунина И.В. Организация проблемного обучения – путь развития творческого музыкального мышления. – М.: РАМ им. Гнесиных, 2013.
5. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога. – М.: Музыка, 1988. – 240 с.
6. Олефир С.И. Диалог культуры и образования // Искусство и образование. – 2001. – №1. – С. 10-14.